

Bava Metzia (96b)

איבעיא להו — [The Sages] inquired: פחש בִּשְׂרַח מִחֲמַת מְלָאכָה — If [an animal] became weakened on account of the work for which it was borrowed, מאי — what is the law? Is the borrower liable for damages?

The Gemara responds:

אמר ליה ההוא מרבנן — One of the Rabbis said to [the questioner], ורב חלקיה ברבי דרב אוןא — and Rav Chilkiyah the son of Rav Avya was [the respondent's] name: מכלל דכי — שמייה — “It follows by implication from what you ask that if [the animal] died on account of its work, מחייב — [the borrower] would be obligated to pay. נימא לאו — לאוקמא בכילתא שאילתה — But even in such a case let [the borrower] say to the owner: ‘I did not borrow [your animal] to place it permanently in an enclosure.’” — ? —

The Gemara concludes:

אמר רבא — Rather, Rava said: לא מיבעיא פחש בִּשְׂרַח מִחֲמַת מְלָאכָה — It is not necessary to state, where [an animal] became weakened on account of its work, דפטור — that [the borrower] is exempted from liability. אלא אפילו מתה מחמת מלאכה — Rather, even where [the animal] died on account of its work נמי פטור — [the borrower] is also exempted from liability, דאמר ליה לאו לאוקמא בכילתא שאילתה — for he can say to [the owner]: “I did not borrow [your animal] to place it permanently in an enclosure.”

Bava Metzia (97a)

ההוא גברא דשאל שונרא מחבריה — There was once a certain man who borrowed a cat from his friend to chase away mice. חבור עליה עכברי וקטלוהו — It happened, however, that the mice united against [the cat] and killed it. ותיב רב אשי וקמיבעיא ליה — Rav Ashi sat and questioned: כי מתה מחמת מלאכה דמי — In such a case, what is the law? כי האי גוונא מאי — That is, is it like the case of an animal that died on account of its work, או לא — or not? — Rav Mordechai, who was present, said to Rav Ashi: אמר ליה רב מרדכי לרב אשי גברא — Thus said Avimi from Hagronia in the name of Rava: אבימי מהגרוניא משמיה דרבא — Regarding a man whom women overcome and kill, דנשי קטלוהו — there is no judgment and no judge (i.e. there is no redress).

The Gemara presents a different version of this tale:

איכא דאמרי אכיל עכברי טובא וחביל ומית — There are some who say that [the borrowed cat] ate a great many mice and became overheated and died. ותיב רב אשי וקא מעיין בה — Rav Ashi sat and pondered [the incident]: כהאי גוונא מאי — In such a case, what is the law (i.e. would the cat's demise be considered a work-related death)? אמר ליה רב מרדכי לרב אשי — Rav Mordechai, who was present, said to Rav Ashi: אמר אבימי מהגרוניא — Thus said Avimi from Hagronia: גברא דנשי קטלוהו — Regarding a man whom women kill, לא — there is no judgment and no judge (i.e. there is no redress).

טעמים לפטור של מתה מחמת מלאכה

רמב"ן (ב"מ צו:) - קשיא לי וכי מגרע גרע כיון דכי מתה מחמת עצמה חייב אף על גב דמלאך המות הוא ומה לי הכא ומה לי התם, כי מתה מחמת מלאכה דשואל דמכל מקום איהו גרם לה היכי מפטר... ויש לומר דשואל ודאי חייב באונסין אבל לא בפשיעה דמשאיל וכאן משאיל פשע בה שהשאילה למלאכה והיא אינה יכולה לסבול אותה, וכגון שמתה מחמת אובצנא דמלאכה.

נמוקי יוסף - כיון שהשאילה למלאכה ידע דאפשר דמתכחשא במלאכה ואפילו הכי השאילה אם כן מתירה למיתה... הלכך המשאיל הוא דפשע בנפשיה ואינו דין שיתחייב שואל במאי דפשע משאיל בנפשיה.

שאל בהמה ונגבה בדרך

טור (חושן משפט שמ) - כתב הרמ"ה מי ששאל בהמה לילך דרך ידוע, ובאו עליו ליסטיין באותו דרך או חיות רעות ואנסוה ממנו חשיב שפיר מתה מחמת מלאכתה כיון שמחמת הדרך ששאלה לילך בה הוליקוה ונאנסה, כי היכי דפטרין לה הוא דשאל שונרא מחבריה ואכלה עכברים טובא ומתה, אף על פי שלא הרגתה המלאכה גופה כיון שבמלאכה ששאלה לצרכה מתה בגרמתה. וא"א הרא"ש אומר דאין נראה דלא דמי לשונרא ששאלה להרוג עכברים דבאותה מלאכה עצמה נאנסה והוי בהמה למהלך יום אחד ומחמת ההילוך מתה, אבל אם נאנסה ממנו בדרך, אונס אחר הוא ואינו מחמת מלאכה שאף בלא מלאכה אפשר שתאנס ממנו, הלכך חייב.

בית יוסף (בדק הבית) - מה שהקשה הרא"ש להרמ"ה יש לומר דאין הכי נמי דאמרינן דמחמת אותה מלאכה נאנסה שהרי אין חיות רעות וליסטים מצויים בעיר, והדרכים בחזקת סכנה.

שלחן ערוך (חושן משפט שמ, ג) - השואל בהמה מחבירו לילך דרך ידוע ובאו עליו לסטים באותו הדרך או חיות רעות ואנסוה ממנו חשיב שפיר מתה מחמת מלאכה.

רמ"א - ויש חולקין בזה וסבירא להו דלא מיקרי מחמת מלאכה דהרי אף בלא הליכת הדרך איפשר שיבא לה אונס כזה, אבל המשאיל לחבירו שונרא לרדוף עכברים ואכלוה עכברים מקרי מחמת מלאכה דבא לה האונס מחמת מלאכה. ש"ך (שמ, ה) - ויש חולקין כו', וכן נראה לי עיקר וכמו שכתב הרמב"ן... אם כן כאן שלא פשע המשאיל חייב השואל, ולא דמי לשונרא דקטלוה עכברים דהשאילה לצורך עכברים.

נתיבות המשפט (שמ, ה) - גם המחבר מודה דכל היכא שאפשר שיבוא לה אונס הזה אפילו לא היה בדרך דלא הוי מתה מחמת מלאכה, ודוקא דאנסוהו ממנו בפניו ואם היה בעיר היה לו מושיעים ואין דרך לבוא אונס כזה רק בדרך שאין לו מושיעים, דהוי כאילו המשאיל אפקרה לגבי אונסין דאין ראויין לבוא רק בדרך, אבל גניבה שאפשר לבוא גם בביתו לא מיקרי מחמת מלאכה.

שאל כלי זיין ונשבה

תרומת הדשן (סימן שכח) - אין ראובן חייב לשלם ואף על גב דשואל חייב באונסין מכל מקום כהאי גוונא מקרי מתה מחמת מלאכה, ואף על גב דלא נתקלקל ונשבר מחמת המלאכה, כיון דעל ידי אותה המלאכה ששאל בשבילה נפסד ונאבד חשיב כמתה מחמת מלאכה. וראיה מפרק השואל, ההוא גברא דשאל שונרא מחבריה... הא קמן דאי לאו משום פשיעה חשוב בפשיטות מתה מחמת מלאכה, ואף על גב דלאו מחמת מלאכה ששאל עליה דהיינו שתצוד העכברים ותאכלם מתה.

ש"ך (שמ, ו) - ואינו נראה בעיני, דהכא [בשונרא] מיקרי שפיר מתה מחמת מלאכה שמחמת שתרצה לעשות מלאכתה בעצמה להרוג העכברים חברו עליו וקטלוה, ואם כן פשע המשאיל, אבל בכלי המלחמה ודאי אין הכלים עצמם עושים המלאכה רק הבעל מלחמה, וקרי מתה מחמת מלאכת הבעל מלחמה שאל נצח מלחמה, ומחמת כן נלקחו מהם הכלי זין ולא פשע המשאיל.

פתחי חושן (י, סקל"ב) - אפשר שגם הש"ך מודה שאם לא נפלו בשבי אלא נתקלקלו מחמת חצי האויב דמיא שפיר לאכלוה העכברים ומחמת מלאכה מיקרי.

שואל מכונית

משפט שלמה (ח"ג) - בענין האם תאונת דרכים נחשבת כדין מתה מחמת מלאכה נראה דלדעת הרמב"ן והש"ך לא שייך לומר כן... לעומת זאת לדעת הרמ"ה, תרומת הדשן, ומרן השו"ע אשר פסק כמותם, דין מתה מחמת מלאכה הוי גם כאשר גוף הדבר השואל הינו ראוי למלאכה... ויש לומר דאף הטור והרא"ש יודו לזה כיון דשאני ליסטים שאפשר היה להם ליטלו בעיר, אבל תאונת דרכים אינה אלא מחמת מלאכת השאלה ועל כן גם לדידהו הוה ליה מתה מחמת מלאכה ופטור.

משפטי התורה (סימן לה) - לדעת הרמב"ן הרא"ש הרמ"א והש"ך השואל חייב לשלם למשאיל עבור הנזק שנגרם למכונית כי האונס הינו דבר צדדי... אולם לדעת הרמ"ה ושו"ע שם השואל יהיה פטור... לצערנו שכיחות כמעט בכל יום תאונות דרכים לפיכך על דעת כן השאילו... אמנם גם לדעת הרמ"ה ושו"ע אם בזמן שהמכונית חנתה ליד ביתו של השואל פגעה בו מכונית וברחה אז יצטרך השואל לשלם למשאיל עבור הנזק שנגרם למכוניתו כדין שואל שחייב באונס מכיון שכאן הנזק לא קרה בשעת עשיית המלאכה. [ועי' משיב בהלכה גליון ט'.]